

Qorti tal-Maġistrati (Malta)

RIK NRU 155/2023: CASSAR FUEL LIMITED (C28453) V. CHALLENGER INTERNATIONAL TRANSPORT LIMITED (C15345)

(FIL-KORS TA' KAWZA L-PIZ TAL-PROVI JISTA' JDUR MINN PARTI GHALL-OHRA - L-ONERU HUWA DISTRIBWIT B'MOD LI R-RIKORRENT IRID JIPPROVA L-FATTI TAD-DRITT PRETIZ MINNU MENTRI L-INTIMAT JRID JIPPROVA L-FATTI MINNU ALLEGATI BIEX JIKKUNSTRASTA D-DRITT PRETIZ - ART. 1640 TAL-KAP. 16 - RAGUNI VALIDA GHAT-TERMINAZZJONI TA' APPALT MILL-KOMMITTENT - IL-PRINCIPJU CONTRA TESTIMONIUM SCRIPTUM, TESTIMONIUM NON SCRIPTUM NON AUFERTUR - L-APPLIKABILITA' TAL-KONVENZJONI DWAR IL-KUNTRATT GHALL-GARR STRADALI INTERNAZZJONALI TA' MERKANZIJA TAL-1956 GHALL-LIGI MALTIJA - IL-KONVENZJONI CMR TAPPLIKA ANKE FIN-NUQQAS ASSOLUT TA' CONSIGNMENT NOTE - JEKK IL-KONVENZJONI CMR TAPPLIKAX F'KAZ TAN-NUQQAS ASSOLUT TAT-TRASPORTATUR LI JIBDA L-GARR TAL-MERKANZIJA)

MAĠISTRAT: DR. VICTOR G. AXIAK

2 ta' Ġunju 2025

IL-QORTI,

wara li rat ir-rikors ta' Cassar Fuel Limited (hawn imsejja "il-kumpanija rikorrenti" jew "ir-rikorrenti") ipprezentat fl-24 ta' Ġunju 2023¹ li permezz tiegħu talbet lil Challenger International Transport Limited (hawn imsejja "il-kumpanija intimata" jew "l-intimata") sabiex tidher fid-data appuntata għas-smieġ u tgħid 'l għaliex m'għandhiex tiġi kkundannata mill-Qorti illi:

"tħallas lill-esponenti s-somma ta' €5,900 oltre l-imghax legali rappreżentanti hlas magħmul lilek għall-importazzjoni u trasport ta' oġġetti mill-port ta' Portsbury u li però qatt ma saret minhabba raġunijiet imputabbli lilek.

¹ Fol 1

Għaldaqstant l-esponenti qiegħda titlob lil din l-Onorabbli Qorti sabiex prevja kwalsiasi dikjarazzjoni li jidhrilha xierqa u opportuna taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi tordna lill-intimat tħallas lill-esponenti s-somma ta' €5,900 oltre l-imghax legali.

Bl-ispejjeż inkluzi dawk ta' l-ittra uffiċjali 166A u s-sekwestru kawtelatorju kontra l-intimata li minn issa ingunta għas-subizzjoni."

wara li rat ir-risposta tal-kumpanija intimata ppreżentata fis-27 ta' Frar 2023² li permezz tagħha laqgħet għat-talbiet tar-rikorrenti billi eċċepiet is-segwenti:

1. " Illi mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet sussegwenti, it-talba attriċi għandha tiġi miċhuda bl-ispejjeż stante li a kuntrarju ta' dak allegat, l-eċċipjenti bl-ebda mod m'hija responsabbli għall-fatt li l-oġġett tas-soċjetà attriċi li kellu jiġi trasportat minn Portsbury, l-Ingilterra lejn Malta ossja t-trailer in kwistjoni, ma setgħax jiġi hekk trasportat, anzi kien unikament b'tort u responsabbiltà tal-istess soċjetà attriċi u għal raġunijiet imputabbli unikament lilha, li t-trailer ma setgħax jiġi rilaxxat minn fejn kien jinsab sabiex jiġi trasportat mis-soċjetà eċċipjenti, kif se jiġi muri u m'fisser fil-mori tal-kawża;
2. Illi mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjoni preċedenti u dawk sussegwenti, it-talba attriċi għandha tiġi miċhuda bl-ispejjeż stante li hija infondata fil-fatt u fid-dritt, għar-raġuni li filwaqt li ma kienx b'responsabbiltà tagħha li l-oġġett ossja t-trailer ma setgħax jiġi trasportat kif fuq imsemmi, is-soċjetà eċċipjenti minhabba ċirkostanzi mhux fil-kontroll tagħha iżda imputabbli lis-soċjetà attriċi, xorta waħda għaddiet sabiex wettqet l-istess xogħol u eżerċizzju rikjest minnha għall-eżekuzzjoni tal-inkarigu mogħti lilha daqs li kieku t-trailer ġie trasportat kif intiż, tant li nkorrew diversi spejjeż ta' trasport, pagi ta' xufier/haddiema, u spejjeż u telf ieħor, u dan kif ser jiġi muri fil-mori tal-kawża;
3. Illi mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet preċedenti u dawk sussegwenti, it-talba attriċi għandha tiġi miċhuda bl-ispejjeż stante li hija infondata fil-fatt u fid-dritt, għar-raġuni li l-esponenti intimata m'hija bl-ebda mod debtriċi tas-soċjetà attriċi u m'hemm ebda ammont dovut lill-istess soċjetà attriċi mill-esponenti intimata, kif ser jiġi muri fil-mori tal-kawża;
4. Illi mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet preċedenti, it-talbit attriċi għandhom jiġu miċhuda bl-ispejjeż kollha kontra l-istess attriċi stante li huma totalment infondati fil-fatt u fid-dritt;

Salv eċċezzjonijiet ulterjuri skont il-Liġi.

Bl-ispejjeż kontra l-attriċi ingunta minn issa in subizzjoni."

wara li semgħet ix-xhieda u qrat it-traskrizzjoni tat-testimonjanza tagħhom,

wara li rat in-noti ta' sottomissjonijiet finali ppreżentati:

² Fol 6-7

- mill-Avukat Dr. Chantal Bezzina għan-nom tal-kumpanija rikorrenti³, u
- mill-Avukati Dr. Christian Mifsud u Dr. Michael Grech għan-nom tal-kumpanija intimata⁴,

wara li rat il-bqija tal-atti proċesswali,

qed tagħti din is-

Sentenza

1. Il-kumpanija rikorrenti qed titlob lil dik intimata r-rifużjoni tas-somma ta' € 5,900 li kienet ħallsitha sabiex tittrasportalha *trailer* (bin-numru C361648) mgħobbi b'żewġ *browsers* tal-*fuel* mill-Port ta' Portbury, l-Ingilterra għal Malta, liema trasport skont ir-rikorrenti ma seħħx b'tort tal-intimata. Intalbu ukoll l-imghaxijiet legali u l-ispejjeż ta' ittra uffiċjali intavolata taħt l-Art. 166A tal-Kap. 12 u mandat ta' sekwestru kawtelatorju. L-intimata min-naħa tagħha tiċhad li għandha tagħti lura xi flus lir-rikorrenti billi skont hi t-trasport ma seħħx minhabba li t-*trailer* ma setax jiġi rilaxxjat u dan b'tort tar-rikorrenti u billi dak kollu li setgħet tagħmel sabiex teżegwixxi l-inkarigu tagħha wettqitu tant illi wettqet l-istess xogħol u inkorriet l-istess spejjeż daqs li kieku għamlet it-trasport.

Provi

2. Fis-16 ta' Ottubru 2023 xehdet bil-mezz ta' *affidavit*⁵ rappreżentanta tal-kumpanija rikorrenti, ossia **Esther Cassar**. Din qalet *inter alia* s-segwenti:
 - i. Challenger International Transport Limited kellha tikkonsenja lir-rikorrenti t-*trailer* numru C361648 mill-port ta' Portbury fl-Ingilterra sa Malta.
 - ii. Spjegat li bejn it-12 u l-15 ta' Novembru 2022, kienet kkomunikat ma' Silvio Magro, il-Managing Director ta' Challenger, u bagħtitlu d-dettalji u d-dokumentazzjoni kollha meħtieġa – fosthom l-International Consignment Note, l-indirizzi inkluzi dawk tas-satellite navigation, numri ta' referenza, kif ukoll kopja tas-soft copy tal-logbook – sabiex Challenger tkun tista' ggħibhom it-trailer.
 - iii. Rigward il-logbook, Magro staqsihom jekk kinitx teżisti kopja fiżika fit-trailer innifsu. Cassar qaltlu li probabbli li le u ssuġġerietli jibgħat is-soft

³ Fol 105-112

⁴ Fol 115-128

⁵ Fol 18-19

copy li kienu digà bagħtulu, sabiex din tingħata lix-xufier li kellu jittrasporta t-trailer. Challenger aċċettaw dan.

- iv. Cassar qalet li kienu għamli premura lil Challenger, minn qabel, li mhux id-dokumenti kollha kienu oriġinali. Madankollu, Challenger xorta aċċettaw l-inkarigu, ħadu l-ħlas, u wara li rċevew il-flus, qalulhom li d-dokumentazzjoni mogħtija lilhom ma kienitx biżżejjed. Skont Cassar, Challenger kellhom f'idejhom id-dokumentazzjoni kollha rilevanti qabel ma aċċettaw l-inkarigu, u għaldaqstant kienu jafu b'mod ċar fiex kien jikkonsisti x-xogħol tagħhom. Minkejja dan kollu, meta wasal iż-żmien biex jittrasportaw it-trailer, Challenger f'daqqa waħda irrifjutaw li jagħmlu dan.
 - v. Cassar spjegat li, bħala konsegwenza tar-rifjut tagħhom, kellhom iqabdbu lil terzi sabiex iwettqu t-trasportazzjoni tat-trailer mill-Ingilterra. Huma pprovdew lit-terzi l-istess dokumentazzjoni li kienu taw lil Challenger.
 - vi. Hija sostniet li ma kienx minnu li Challenger ma setgħux iwettqu t-trasport, peress li t-terzi wettquh mingħajr problemi minkejja li kellhom l-istess dokumenti.
 - vii. Cassar qalet ukoll li huma ħallsu lil Challenger is-somma ta' €7,000 minn qabel għall-importazzjoni u t-trasport tat-trailer, iżda Challenger irritornat biss is-somma ta' €1,100, minkejja li ma wettqu xejn minn dak li ntalbu jagħmlu.
 - viii. Wara li rrifjutat li tittransportalhom it-trailer, ir-rikorrenti talbet lill-intimata biex ma tagħmel xejn iżjed u sabiex tirrifondilha lura l-flus iżda din irrifjutat li tagħmel dan u kien għalhekk li nfethet il-kawża.
3. Fl-21 ta' Ottubru 2024 il-Qorti ppermettiet lir-rikorrenti tsebixxi d-dokumenti a fol 65-72 li kienu rilevanti għall-*affidavit* tal-istess Esther Cassar konsistenti fil-korrespondenza li għaddiet bejn il-partijiet permezz tal-*email*.
4. Fl-4 ta' Diċembru 2023 il-kumpanija intimata ipprezentat l-*affidavit* ta' **Silvio Magro**, direttur tagħha. Dan qal fost affarijiet oħra s-segwenti:
- i. Challenger International Transport Limited toffri servizzi ta' transport bħala burdnar.

- ii. F'Novembru 2022, ċempillu Mark Cassar, li Magro kien jafu bħala d-direttur tal-kumpanija Cassar Fuel Limited. Dakinhar li ċempillu, Cassar qallu li kellu żewġ *browsers* l-Ingilterra u xtaq ikun jaf jekk Challenger setgħetx toffrilu servizz biex iġġibhom Malta permezz tat-trakkijiet tagħha. Cassar xtaq li Challenger tibgħat it-trakkijiet tagħha dakinhar stess, iżda Magro spjegalu mill-ewwel li dan kien impossibbli minhabba li l-kumpanija ma kellhiex trakkijiet ġewwa l-Ingilterra u biex jitnizzlu iż-żewġ *browsers*, kellu jibgħat it-trakkijiet tiegħu minn Genova, l-Italja, lejn Portbury fl-Ingilterra fejn kienu jinsabu l-*browsers*.
- iii. Cassar xtaq però li jingħata servizz malajr u Magro għalhekk qallu li seta' jibgħat trakk wieħed, għax żewġ trakkijiet f'daqqa ma setax jipprovdihom.
- iv. Magro qal lil Cassar b'mod ċar u tond mill-bidu, kemm dakinhar li ċempillu kif ukoll permezz ta' telefonati li saru wara, li kien importanti ħafna li d-dokumenti oriġinali relatati mal-*browsers*, speċjalment il-*logbook*, ikunu preżenti mat-*trailer* fejn kien jinsab, jiġifieri f'dan il-każ f'Portbury, l-Ingilterra. Qallu wkoll li kien meħtieġ ċertifikat oriġinali tal-ħasil tal-*browsers*, xi haġa normali minhabba traċċi ta' kimiċi li seta' jkollu jekk ma jkunx ġie maħsul. Mingħajr dawn id-dokumenti oriġinali, it-*trailer* ma setax jivvjagġa u lanqas seta' joħroġ mill-port, u mingħajr il-*logbook*, ma setax jivvjagġa fit-toroq.
- v. Mark Cassar qallu diversi drabi u assigurah li fil-port ta' Portbury kien hemm agent tiegħu li kellu jgħaddi d-dokumenti oriġinali lix-xufier ta' Challenger li kien se jitla' għat-*trailer* bit-trakk tal-kumpanija.
- vi. Magro qal ukoll li kien għamilha ċara ma' Cassar li d-dokumenti tad-dwana kellhom jiġu *cleared* mill-agent tar-rikorrenti għaliex inkella, mingħajr daww id-dokumenti tad-dwana, kienu ser jehlu u dan speċjalment peress li l-Ingilterra kienet ħarġet mill-Unjoni Ewropea.
- vii. Wara li ftehm fuq kollox, Magro beda jikkorrispondi ma' ċerta Esther Cassar fuq l-istess servizz u dan biex is-servizz isir b'mod iktar effiċjenti.
- viii. Nhar is-Sibt, 11 ta' Novembru 2022, it-trakk tal-kumpanija intimata, misjuq mix-xufier Gheorghe Ghita, ta' nazzjonalità Rumena u li ma jgħix Malta, telaq mill-port ta' Genova, l-Italja, fid-direzzjoni lejn Franza, qasam Franza, qasam bil-vapur lejn l-Ingilterra u minn hemm baqa' sejjer sal-port ta' Portbury. Magro ppreżenta screenshots mis-sistema tal-kumpanija "*Hands On Fleet*" li

juru li t-trakk fil-fatt, f'dik id-data u fil-granet ta' wara, għamel dan il-vjaġġ minn Genova sal-port ta' Portbury u lura. Meta x-xufier tagħhom wasal fil-port ta' Portbury biex jiġbor it-*trailer*, fl-14 jew 15 ta' Novembru 2022, hadd mill-aġenti ta' Cassar Fuel Limited ma kien preżenti, u lanqas hadd ma mar itih xi dokumenti, wisq anqas dokumenti originali. Minkejja li kienu ftehm u li d-dokumenti originali, speċjalment il-*logbook*, kellhom ikunu hemm dan ma sehħx.

- ix. Minkejja li kien mingħajr dokumenti originali, ix-xufier ta' Challenger pprova jagħmel xogħlu billi wera wkoll il-kopji tad-dokumenti li kienu ngħataw lill-kumpanija intimata mir-rikorrenti permezz tal-*email*. Madanakollu dan ma thallix jidhol mill-bieb tal-port u għalhekk beda jċempel lil Magro. Magro kkonferma li t-*trailers* bil-browsers kienu ġew ipparkjati ġewwa l-port ta' Portbury iżda meta x-xufier tiegħu mar biex jgħaddi mill-bieb bit-trakk biex jiġborhom, ma thallix jidhol għax ma kellux id-dokumenti originali.
- x. Magro beda jċempel lil Mark Cassar biex jara kif kienu ser jintbagħtu d-dokumenti originali fil-port u jingħataw lix-xufier li kien qiegħed *standby*, għax suppost dawn kienu diġà mat-*trailer*. Ix-xufier qatta' ġurnata shiħa fil-port jistenna li din il-kwistjoni tiġi solvuta sabiex ikun jista' jniżżel it-*trailer*, kif kellu jagħmel.
- xi. Cassar imbagħad qallu li l-aġent tiegħu kien Ashtford, l-Ingilterra u li d-dokumenti originali kienu miegħu. Cassar qallu biex jgħid lix-xufier imur għalihom. Skont Magro però dan ma kienx dak li kienu ftehm u originali. Id-dokumenti originali kellhom jitwasslu sal-port mill-aġent u mhux ix-xufier imur għalihom għand l-aġent. Magro tenna li kien hemm xi disa' siegħat sewqan sa' Ashtford. Kien għalhekk li Magro rrifjuta li jsir dan it-traġitt u insista ma Cassar sabiex jibgħathom b'mod ieħor.
- xii. Madanakollu l-kumpanija rikorrenti ma ħadietx ħsieb li twassal dawn id-dokumenti b'xi mezz ieħor u minflok talbu lill-intimata sabiex tikkancella s-servizz daqs li kieku ma ngħatax. Skont ix-xhud, il-kumpanija intimata wettqet dmirha, ħliet iż-żmien u għamlet l-ispejjeż daqs li kieku wettqet ix-xogħol kollu (elenku tal-ispejjeż a fol 31-43) peress illi t-trakk reġa niżel lura.
- xiii. Sostna illi r-rikorrenti kienet obbligata, bħala s-sid, li ttipprovdi lil min kien ser itiha servizz ta' garr id-dokumenti originali. Għalhekk l-intimata ma kellha tagħti xejn lura lir-rikorrenti.

5. L-istess xhud **Silvio Magro** ippreżenta *affidavit* ulterjuri fid-29 ta' April 2024 fejn spjega illi peress illi x-xufier Gheorghie Ghita ma kienx jgħix Malta, huwa kien itellgħu jixhed. Huwa ppreżenta l-kuntratt ta' impjieg tal-istess xufier kif ukoll prova tas-salarju li kien tħallas għax-xahar ta' Novembru 2022. Spjega li x-xufier beda jaħdem mal-intimata fl-2013 u spiċċa f'Lulju 2023. Sostna illi għax-xogħol kollu li wettaq Ghita fir-rigward tal-każ in kwistjoni huwa tħallas € 680 ta' tmint ijiem xogħol u € 200 f'*basic pay*. Ix-xhud esebixxa ukoll *email* datata 15 ta' Novembru 2022 mibgħuta lil Cassar Fuels Limited b'tfakkira sabiex din tibgħat id-dokumenti kollha fuq il-post mal-*agent* tagħha, li suppost digà kienu hemmhekk, sabiex it-*trailer* jkun jista' jinħareġ mill-port. Ippreżenta ukoll *email* li ntbagħtet b'risposta minn Cassar Fuels Limited sabiex tittermina l-inkarigu mingħajr ebda raġuni. Ġiet ippreżentata ukoll *email* datata 16 ta' Novembru 2022 mibgħuta minn Cassar Fuels Limited li turi li din riedet rifużjoni tal-ammont imħallas wara li illi jitnaqqsu l-ispejjeż kollha li nkorriet l-intimata. Madanakollu r-rikorrenti issa qed issostni li trid rifużjoni tal-ammont kollu li ħallset inkluż tal-ispejjeż li l-intimata nkorriet.
6. Fil-21 ta' Ottubru 2024 sar il-kontroezami ta' **Esther Cassar**⁶. Din xehdet fost affarijiet oħra kif ġej:
- Qalet li kienet hi personalment involuta kemm fix-xiri tal-*browsers* in kwistjoni u kemm fin-negozju ta' bejn il-partijiet. Kienet hi mill-bidu nett li bdiet titkellem ma' Silvio Magro tal-kumpanija intimata filwaqt li missierha kien il-persuna li qabbadha mal-istess Magro wara li nfurmaha li kien spjegalu sabiex jidhöl f'korrespondenza magħha.
 - Qalet illi l-intimata rrifjutat li tagħti s-servizz mitlub billi fil-fehma tal-istess intimata ma setgħetx iġġib it-*trailer*. Madanakollu meta r-rikorrenti qabbdet kumpanija Ingliża biex iġġib l-istess *trailer* bl-istess dokumenti, din ma sabitx diffikultà tagħmel dan.
 - Ikkonfermat illi b'riferenza għall-*email* mibgħuta minnha stess a fol 59, kienet ir-rikorrenti li tterminat is-servizz u dan għaliex l-intimata ma setgħetx taqdiha.
 - Sostniet illi fl-14 ta' Novembru 2022 Magro kien bagħtilha *email* biex isaqsiha jekk kienx ser ikun hemm *logbook* tal-*browsers* mat-trailer u hija

⁶ Fol 75-82

rrispondietu fis-sens illi kien improbabbli li kien ser isib xi *logbook*.
Madanakollu hija għaddietlu kopja tal-*logbook* b'*email* dakinhar stess u hu
aċċetta u informaha li kien ser jgħaddi l-kopja lix-xufier.

- v. Ikkonfermat illi kienet taf li x-xufier tal-intimata kien qed jistenna fil-port ta' Portbury fil-15 ta' Novembru 2022 waranofsinhar. Sostniet illi Silvio Magro kien jaf minn qabel illi ma kienx hemm il-*logbook* oriġinali fit-trailer (tant li aċċetta li tibgħatlu kopja elettronika) u xorta ddeċieda li jipproċedi bit-traġitt. Qalet ukoll li l-kumpanija Ingliża li qabbdu sussegwentement ma kellha l-ebda problema biex iggibilhom it-trailer.
- vi. Dwar l-*email* tagħha mibgħuta fis-16 ta' Novembru 2022 a fol 60 hija kkonfermat illi r-rikorrenti kienet disposta li tasal fi ftehim mal-intimata billi tikkumpensa għall-ispejjeż u tingħata rifużjoni tad-differenza (mill-ammont ta' € 7,000 imħallas bil-quddiem lill-intimata), iżda imbagħad indunaw li l-ispejjeż mitluba kienu ferm għoljin u għalhekk ma waslux fi ftehim.

7. Fil-21 ta' Ottubru 2024 sar ukoll il-kontroezami ta' **Silvio Magro**⁷. Dan *inter alia* xehed kif ġej:

- i. Huwa tenna illi mill-bidu nett kien insista fuq id-dokumenti oriġinali meta kien ċempillu Mark Cassar, missier Esther Cassar, sabiex jittrasportalu żewġ *browsers* mill-Ingilterra. Peress illi l-Ingilterra kienet għadha kemm ħarġet mill-Unjoni Ewropeja ftit xhur qabel huwa kien insista li mingħajr dokumenti oriġinali kienu ser jehlu.
- ii. Ikkonferma li Esther Cassar dahlet fl-istorja meta missierha kien qallu sabiex ikellimha permezz tal-*email*.
- iii. Ikkonferma illi fl-14 ta' Novembru 2022 kien saqsa lil Esther Cassar permezz ta' *email* jekk kienx hemm kopja tal-*logbook* mat-trailer u li din wegħbitu li x'aktarx ma kienx hemm. Qal illi almenu kopja kienet meħtieġa sabiex ix-xufier ikun jista' juriha mal-*gate* sabiex ikun jista' jgħaddi bit-trailer. Madanakollu minkejja li rċieva kopja bl-*email* mingħand Esther, lix-xufier ma hallewhx jgħaddi mingħajr id-dokument oriġinali. Sostna illi ma missierha kien ftiehem li ser ikun hemm l-aġent tar-rikorrenti fil-port li kien ser jgħaddi d-dokumenti oriġinali lix-xufier. Irrizulta però li l-aġent kien

⁷ Fol 97-102

halla d-dokumenti oriġinali fl-uffiċju tiegħu li kien xi 9 siegħat sewqan 'l bogħod. Huwa ma riedx jibgħat lix-xufier għalihom u stieden lir-rikorrenti sabiex tibgħat *courier* għalihom.

- iv. Qal illi kienet l-ewwel darba li l-intimata ingħatat biċċa xogħol mill-kumpanija rikorrenti.

Kunsiderazzjoni

Qabel xejn: l-oneru tal-prova

- 8. Jidher ċar illi bejn dak li jallegaw Esther Cassar (kumpanija rikorrenti) u Silvio Magro (kumpanija intimata) hemm baħar jaqsam. Tal-ewwel tinsisti illi kienu għamlu premura lill-kumpanija intimata, minn qabel, illi ma kellhomx id-dokumenti oriġinali kollha u f'dan ir-rigward tirreferi għal *emails* skambjati bejn il-partijiet fl-14 ta' Novembru 2022. Min-naħa l-oħra Silvio Magro jishaq illi mill-bidu nett kien għamel premura lil Mark Cassar, missier Esther, illi kien importanti ħafna li d-dokumenti oriġinali relatati mal-*browsers*, speċjalment il-*logbook*, ikunu preżenti mat-trailer fejn kien jinsab.

- 9. Kif qalet din il-Qorti fis-sentenza fl-ismijiet **Joseph Galea v. Maria Dolores Briffa** (Rik. Nru. 422/2012 MLF, 23/02/2022):

“F'każijiet bħal dawn meta l-partijiet jagħtu żewġ verżjonijiet tal-fatti li huma kunfligġenti jew opposti għal xulxin, huwa risaput li l-Qorti għandha teżamina jekk xi waħda minn dawn il-verżjonijiet teskludix lill-oħra fuq is-soliti kriterji tal-kredibilità, tal-konsistenza u verosimiljanza. F'kawżi ta' natura ċivili, dan l-eżerċizzju l-Qorti għandha tagħmlu fuq il-bilanċ tal-probabilitajiet u tal-preponderanza tal-provi li joħolqu fil-ġudikant il-konvinzjoni li jaċċetta verżjoni u jeskludi l-oħra.”

- 10. Hekk ukoll fis-sentenza fl-ismijiet: **John Bonnici v. Richard Vella** (PA, Rik. Nru. 103/2011 GM, 04/07/2019) intqal illi:

“In tema legali jiġi osservat li huwa prinċipju fil-ġurisprudenza li f'każ ta' żewġ verżjonijiet diametrikament opposti u li jkunu plawsibbli jew possibbli dan jiffavorixxi l-konvenuti in bażi għall-prinċipju li onus probanti incumbit ei qui dicit non ei qui negat (App. Inf. Anthony Camilleri vs Maurice Cauchi et – 22 ta' Novembru 2002). Huwa l-attur li jrid jipprova l-fatti minnu premessi u allegati fiċ-ċitazzjoni. Mill-banda l-oħra pero' mhux kwalunkwe tip ta' konflitt għandu jhalli lill-Qorti f'dak l-istat ta' perplessità li minħabba fih ma tkunx tista' tiddeċiedi b'kuxjenza kwietta u ikollha taqa' fuq ir-regola “in dubio pro reo”. Il-konflitt tal-provi, sakemm il-bniedem jibqa' soġġett għall-iżbalji tal-perċezzjoni tiegħu u għall-passjoni, huwa ħaġa li l-Qrati jridu jkunu dejjem lesti għaliha, imma meta dan il-konflitt ma jkunx ġej minn sempliċi differenza ta' opinjoni fuq affarijiet li jippermettu ċertu grad ta' tolleranza u li għalihom sewwa ingħad “tot homines tot

sentetiae”, u lanqas ma jkun ġej minn versjonijiet differenti “bona fide” fuq inċidenti li jiġru u jintemmu malajr u għallarrieda eż. identità, veloċità ta’ veikoli, u ċirkostanzi oħra subitanei li fuqhom skont l-esperjenza komuni, is-sensi jistgħu jitqarrqu, imma għall-kuntrarju dan il-konflitt ikun jirrigwarda fatti u abitudinijiet li jkunu setgħu ġew osservati f’perjodu twil ta’ snin bħal f’dan il-każ, allura isir ċar li wieħed mill-kontendenti jkun halla l-interess u l-passjoni tiegħu jegħlbuh u b’hekk jabbuża mill-proċess ġustizzja. Meta l-każ ikun hekk, il-Qorti m’għandhiex taqa’ ċomb fuq l-iskappotoja tad-dubju, imma għandha teżamina bl-ikbar reqqa jekk xi waħda mill-verżjonijiet, fid-dawl tas-soliti kriterji ta’ kredibilità u speċjalment dawk tal-konsistenza u versosimiljanza, għandhiex teskludi lill-oħra, anke jekk fuq bilanċ tal-probabilità u preponderanza tal-provi, għax dawn, f’kawżi ċivili, huma ġeneralment suffiċjenti għall-konvinċiment tal-ġudikant...

... In materja ta’ provi, ir-regoli l-aktar prevalenti fl-ordinament ġuridiku tagħna jidhru li huma dawn:

a) Ibda biex ir-regola tradizzjonali tal-piż tal-provi timponi a kariku tal-parti li tallega fatt l-oneru li ġġib il-prova tal-eżistenza tiegħu. Tali oneru hu ugwalment spartit bejn il-kontendenti, sija fuq l-attur li jsostni l-fatti favorevoli li jikkostitwixxu l-bażi tad-dritt azzjonat minnu (actori incumbit probatio), sija fuq il-konvenut għas- sostenn tal-fatt miġjub minnu biex jikkontrasta l-pretiża talattur (reus in excipiendo fit actor) – Ara Vol. XLVI, P.i, p.5.

b) Fil-kors tal-kawża dan il-piż jista’ joxxilla minn parti għall-oħra, għax, kif jingħad, ‘jista jkun ġie stabbilit fatt li juri prima facie li t-teżi tal-attur hija sostenuta – Ara Vol. XXXVII, P.i, p.577;

ċ) Il-ġudikant adit mill-meritu tal-każ hu tenut jiddeċiedi iuxta allegata et probata, u dan jimporta illi d-deċiżjoni tiegħu tiġi estratta unikament millallegazzjoni tal-partijiet. Jiġifieri, minn dawk iċ-ċirkostanzi tal-fatti dedotti għabbażi tad-domanda jew tal-eċċezzjoni u l-provi offerti mill-partijiet. Jikkonsegwi illi d-dixxiplina tal-piż tal-provi ssir bażi tar-regola legali tal-ġudizzju in kwantu timponi fuq il-ġudikant il-konsiderazzjoni li l-fatt allegat mhuwiex veru għax mhux ippruvat;

d) Il-valutazzjoni tal-provi hu fondat fuq il-prinċipju tal-konvinċiment liberu tal-ġudikant. Lilu hu mogħti l-poter diskrezzjonali tal-apprezzament tar-riżultanzi probatorji u allura hu liberu li jibbaża l-konvinċiment tiegħu minn dawk il-provi li hu jidhirlu li huma l-aktar attendibbli u idoneji għall-formazzjoni tal-konvinċiment tiegħu. Naturalment dik id-diskrezzjoni tiegħu hi soġġetta għal dak il-limitu legali impost fuq mill-artikolu 218 tal-Kodiċi ta’ Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili li jrid li fis-sentenza tingħata motivazzjoni raġonata li tikkonsenti l-kontroll tal-ħsieb loġiku segwit fuq appell interpost mis-sentenza. Motivazzjoni din, li jekk jinstab li tirrispondi mal-loġika u r-razzjonalità, kif ukoll koerenti mal-elementi utilizzati allura skont ġurisprudenza konkordi, ma tiġix disturbata minn Qorti ta’ reviżjoni”

11. Il-Qorti tagħmel riferenza ukoll għas-sentenza mogħtija fl-ismijiet: **Gaetana Mamo v. Therese sive Tessie Mercieca et.** (Ċit Nru. 1547/1997/1 PS, 26/10/2005) fejn ingħad illi:

“in bazi għad-dritt probatorju, kull parti għandha f’kaz bħal dan id-dmir li taghti prova ta’ l-eżistenza tal-fatt allegat, favorevoli għat-tezi tagħha. L-oneru hu distribwit b’mod li l-attrici trid tipprova l-fatti kostituttivi tad-dritt azzjonat minnha (“actori incumbit probatio”) mentri l-konvenuti huma tenuti jipprovaw il-fatt minnhom allegat kostitwenti l-kontroprova offerta biex tikkuntrasta il-pretiza ta’ l-attrici (“reus in excipiendo fit actor”). Ara Kollez. Vol. XLVI P I p 5. Naturalment, il-piz probatorju tal-konvenuti jinsorgi konkretament fil-kaz biss li l-attrici tkun ressqet prova tal-fatti posti bħala bazi tad-domanda tagħha. Dan għaliex in-nuqqas jew insufficjenza tal-prova taq-cirkostanzi dedotti mill-konvenuti biex tikkonfuta l-pretensjoni ta’ l-attrici ma jiddispensax lil din mill-oneru li tiddemostra adegwatament il-legittimità u l-fondatezza tal-meritu tat-talba tagħha”.

12. Fis-sentenza fl-ismijiet **Mario Farrugia v. Jonathan Pellegrini** (Avviż tat-Talba numru: 356/2016 KCX, Tribunal għal Talbiet Żgħar, deċiża 31/10/2019) it-Tribunal elenka b’mod mirqum sitwazzjoni, pjuttost komuni, fejn l-ġrajja proċesswali tippreżenta żewġ estremi bħal dawk in diżamina, f’liema każ il-kompitu ta’ min huwa msejjaħ jiddeċiedi jsir ferm aktar diffiċli u arduw:

“F’tali cirkostanzi, il-qrati tagħna għallmu li, *“fl-esperjenza forensika, f’kwazi kull process, għal kull min jezamina l-provi bl-ahjar reqqa, għandha temergi xi cirkostanza, jew xi serji ta’ cirkostanzi, li tispikka fost il-matassa tal-provi u jkollha forza perswadenti qawwiya, jekk mhux konklusiva, tal-kas”* (Gio Maria Agius v. Giuseppe Agius et, Appell Superjuri, 30 ta’ Gunju, 1969; mhux pubblikata). Izda jigi wkoll mistqarr li dan mhux dejjem possibbli, aktar u aktar meta, il-provi għar-rigward ikunu ta’ natura kemmxejn skjetta, akkumpanjati minn verżjonijiet dijametrikament opposti wahda għall-ohra (hekk kif inhu l-kaz *de quo*). F’tali sitwazzjonijiet, certu normi tal-Ligi u numru ta’ principji guridici jissokkorru lil gudikant sabiex jaghtuh kejl ta’ mizurazzjoni ai finijiet ta’ decizjoni.

Dan it-Tribunal jerga’ jiehu l-opportunità, kif għamel f’okkazzjonijiet precedenti, illi jirrimarka li m’għandux ikun skontat il-hsieb ta’ xi kontendent li jahseb bis-segweni manjiera: «Għandi ragun, u min ser jismani u jiggudikani għandu tabilfors jintebah!» Tali ragunament, wahdu, ma jaghtix lok, u lanqas ma jista’ qatt iwassal, għas-sitwazzjoni li l-gudikant ser jirrikonoxxi bħala awtomatikament pruvata n-narrazzjoni ta’ fatti minn xi parti. Dan hu proprju l’għaliex il-verità processwali – aktar iva milli le – ta’ spiss hi ferm differenti minn dik reali u allura, hi necessarja certa kollaborazzjoni da parti tal-parti (attur jew konvenut) mal-patrocinatur tagħha u ta’ dan ta’ l-ahhar ma’ l-enti gudikanti sabiex iz-zewg veritajiet jikkombacjaw, jigu sinkronizzati u jikkoezistu f’armonija reciproka fl-atti processwali tal-kaz. Dan isehh permezz tal-filtru tal-evidenza (i.e., il-provi) li titressaq f’kawza quddiem min huwa ultimament imsejjah biex jiggudika. Tramite tali għarbiel procedurali, il-verità reali, li jafu solament il-litiganti, tigi mressqa f’forma guridika, oggettiva u konkreta lill-enti gudikanti għall-iskrutinju tagħha. B’tali mod, dik il-verità – li qabel tkun biss fl-isfera personali ta’ parti jew ta’ ohra mill-litiganti – tinbidel f’verità processwali, ossia f’fattur konkret u f’fatt guridikament valevoli li jivvinkola lill-gudikant li jqis,

jizen, jixtarr u jiggudika dwaru. Ghalhekk, huma l-provi li jiddeterminaw kawza u mhux l-aspettattivi tal-partijiet.

Ghal min qed jiggudika, xejn ma huwa skontat u xejn m'hu ovvju. Gudikant adit minn mertu ta' procediment ghandu jfassal id-decizjoni tieghu fuq l-bazi tal-materjal probatorju li l-kontendenti jressqu quddiemu, u ghal tali materjal – in virtù tal-principju ta' *iura novit curia* – japplika n-norma ritwali rilevanti u dik sostantiva l-aktar attinenti. In effetti, il-principju konsagrat fl-Art. 562 tal-Kapitolu 12 tal-Ligijiet ta' Malta, skond liem min hu tenut jiggudika ghandu l-obbligu jaghmel hekk “iuxta allegata et probata”, jimporta illi d-decizjoni emessa tkun mehuda unikament in bazi ghall-allegazzjonijiet konkretament pruvati, cioè mic-cirkostanzi fattwali u guridici dedotti in fundament ghad-domanda jew ta' l-ecezzjoni, u dejjem mehuda in bazi tal-provi forniti mill-partijiet litigandi. Tali norma hija ntiza biex tassigura d-debitu rispett tal-principji fundamentali tal-kontradittorju, u timpedixxi li parti tissubixxi decizjoni bazata fuq fatti ghaliha injoti jew skonoxxi in relazzjoni ta' liema l-istess parti ma setghetx tiddefendi ruhha jew tesprimi opinjoni jew sottomissjoni dwarhom. Il-principju tad-disponibilità tal-provi ghandu jkun intiz bhala vinkolu ghall-gudikant fl-accertament tal-fatti mressqa mill-kontendenti, fis-sens illi jekk il-partijiet ma joffrux provi diretti ghal tali accertament, il-gudikant ma jistax – fl-assenza ta' norma li tiddetta kuntrarjament – jipprovi hu stess u jissostitwixxi, *motu proprio*, il-mankata inizjattiva ta' min kien primarjament interessat li jressaqha. Huwa ghalhekk li l-ordinament guridiku taghna jhaddan massimi Latini bhal “quod non est in actis non est in mundo”, “secundum acta et probata non secundum privatam scientiam” u “non refert quid notum sit iudici si notum non sit in forma iudicii”.

Tali massimi huma riflessi u abbraccjati fid-decizjonijiet, fost ohra, *in re Carmelo Zammit v. Kummissjoni ghall-Kontroll ta' l-Izvilupp* (Qorti Kummercjali, 10 ta' April, 1995) u *in re Michael Debono et v. Joseph Zammit et* (Prim'Awla, 30 ta' Gunju, 2010). In kongunta ma' din l-ahhar asserzjoni, hu rilevanti dak affermat mil-awtur **AURELIO SCARDACCIONE** (“Le Prove”, UTET 1965; §3, p. 8) meta jghid illi, “*il giudice nella formazione o preparazione del materiale, che a lui occorre per pervenire alla decisione della controversia, sceglie i fatti su cui giudicare e, nell'operare tale scelta, si avvale solo dell'attività probatoria svolta dalle parti nell'ambito del processo.*”

Issa, il-procediment odjern huwa ta' indole civili u ghalhekk l-oneru huwa mixhut fuq l-attur li hu dik il-parti li qed tallega certa fatti ai termini tac-citat Art. 562 tal-Kodici ta' Procedura Civili. Dan mhux mistenni li jipprova l-kaz tieghu lil hinn minn kwalsiasi dubju dettat mir-raguni (i.e., “beyond reasonable doubt”) hekk kif rikjest fi procedimenti ta' natura penali. Hawnhekk, il-grad ta' prova huwa li l-attur jipprova l-pretensjoni tieghu fuq bilanc ta' probabilitajiet (i.e., “preponderance of the evidence” jew “balance of probabilities”). Tali *standard* jintlaheq jekk il-pretensjoni jew allegazzjoni ghandha aktar mis-sewwa milli le meta mpoggija fl-isfond fattwali tal-grajja. Tali *standard* jigi sodisfatt bil-produzzjoni ta' provi idoneji u sufficienti li jaghtu piz lill-allegazzjoni ta' xi parti. Skond **LORD DENNING J.**, fil-kaz ta' «*Miller v. Minister of Pensions*»

([1947] 2 All ER 372), hu jispjega din in-norma procedurali hekk: *"If the evidence is such that the tribunal can say: 'we think it more probable than not', the burden is discharged, but if the probabilities are equal it is not."* Ukoll interessanti hi l-asserzjoni maghmula minn **LORD HOFFMAN J.** fil-kaz ta' «Re B» ([2008] UKHL 35) fejn sostna dan: *"If a legal rule requires a fact to be proved (a 'fact in issue'), a judge or jury must decide whether or not it happened. There is no room for a finding that it might have happened. The law operates a binary system in which the only values are 0 and 1. The fact either happened or it did not. If the tribunal is left in doubt, the doubt is resolved by a rule that one party or the other carries the burden of proof. If the party who bears the burden of proof fails to discharge it, a value of 0 is returned and the fact is treated as not having happened. If he does discharge it, a value of 1 is returned and the fact is treated as having happened."*

Kif gie osservat minn dan it-Tribunal, kif presjedut, fis-sentenza *in re Ivan Blazek v. Personal Exchange International Ltd* (European Small Claims Procedure, 21 ta' Marzu, 2018), *"From the Tribunal's viewpoint, it is rather like a pair of scales – to win the case one needs to tip them a little bit past level. Therefore, if a judge reaches the conclusion that it is fifty per cent (50%) likely that the plaintiff is in the right, the plaintiff will have his case rejected or dismissed. On the other hands, if the judge reaches the conclusion that it is fifty one per cent (51%), or more, likely that the plaintiff is in the right, then the plaintiff will win the case. In the present case, it is the plaintiff who is 'burdened' to prove his allegations against the defendant company."*

13. Fid-dawl ta' dan l-insenjament misjub fil-gurisprudenza li wara kollox huwa riflessjoni tal-prinċipji legali ċivili li jsawwru s-sistema ġudizzjarja tagħna, kien kompitu tal-kumpanija rikorrenti qabel xejn li tipprova l-kaz tagħha fuq bilanċ ta' probabilitajiet. Imbagħad appena tagħmel dan, kien kompitu tal-kumpanija intimata illi rinfaċċjata bil-provi tar-rikorrenti, twiežen dak li gie allegat kontra l-pretiża tagħha illi r-responsabilta' għall-akkadut kienet taqa' biss fuq il-kumpanija rikorrenti.

Il-kuntratt bejn il-partijiet

14. L-ebda parti ma ppruvat tidentifika n-natura tal-ftehim li kien hemm bejniethom. Għall-Qorti però huwa ċar illi dan kien hemm ftehim ta' appalt, regolat fil-liġi taht l-Art. 1633 et. seq. tal-Kodiċi Ċivili, li permezz tiegħu r-rikorrenti bħala appaltatanta/kommittent ingaġġat lill-intimata bħala appaltatur sabiex ttiha servizzi ta' garr permezz ta' trasport, tat-trailer li kien qiegħed f'Portbury, l-Ingilterra, u li fuqu kien hemm żewġ bowsers tal-fuel:

'1633. Meta wieħed jiġi mqabbad għal xi xogħol, jista' jiġi miftiehem li hu għandu jagħti biss ix-xogħol jew is-sengħa tiegħu, inkella li jagħti wkoll il-materjal.'

15. Għalkemm l-appalt huwa regolat b'mod speċjali taħt l-Art. 1633 et. seq tal-Kap. 16, fejn il-liġi ma tgħidx mod ieħor huwa xorta waħda regolat ukoll taħt daww id-disposizzjonijiet tal-Kodiċi Ċivili li jirregolaw l-kuntratti u l-obbligazzjonijiet b'mod ġenerali. *In primis*, kuntratti t'appalt għandhom **is-saħħa ta' liġi għall-partijiet kontraenti** (Art. 992(1)), għandhom jiġu eżegwiti **bil-buona fede** (Art. 993) u japplika għalihom ukoll il-prinċipju tal-*pacta sunt servanda* "**billi ma jistgħux jiġu mħassra flief bil-kunsens tal-partijiet jew għal raġunijiet magħrufin mil-liġi.**" (Art. 992(2)". Proprju fuq dan il-prinċipju tal-aħħar il-leġislatur ħaseb sabiex fl-Art. 1640 fuq imsemmi jagħti d-dritt lill-appaltant illi mingħajr il-bżonn li jagħti raġuni, jitermina l-appalt *ad nutum* b'mod unilaterali. L-effetti ta' dik it-terminazzjoni huma imbagħad regolati skond jekk l-appaltant kellux raġuni valida sabiex jitermina l-appalt – fil-każ li jkollu, japplika l-Art. 1640(3) mentri fil-każ li ma jkollox raġuni valida, japplika minfok l-Art. 1640(2).
16. M'huwix ikkuntestat illi r-rikorrenti tterminat b'mod unilaterali l-appalt mogħti lill-intimata meta permezz tal-*email* datata 15 ta' Novembru 2022, Esther Cassar infurmat lil Silvio Magro illi r-rikorrenti kienet qed tittermina s-servizzi. L-Art. 1640 tal-Kap. 16 jiddisponi kif ġej:

'1640. (1) Min jagħti x-xogħol jista' jholl, meta jrid, il-kuntratt, għalkemm ix-xogħol ikun diġà beda.

(2) Jekk ma jkunx hemm raġuni valida biex iħoll il-kuntratt, min jagħti x-xogħol għandu jhallas biss lill-appaltatur l-ispejjeż kollha u x-xogħol kollu tiegħu flimkien ma' somma li tiġi meqjusa mill-qorti, skont iċ-ċirkostanzi, iżda mhux iżjed mill-qliegħ li l-appaltatur seta' jagħmel b'dak l-appalt.

(3) Jekk ikun hemm raġuni valida biex iħoll il-kuntratt, min jagħti x-xogħol għandu jhallas biss lill-appaltatur somma li ma tkunx iżjed mill-ispejjeż tal-appaltatur u l-valur tax-xogħol, wara li jittiehed qies tal-utilità ta' daww l-ispejjeż u dak ix-xogħol lil min ikun ta x-xogħol kif ukoll id-danni li dan ikun sofra.

(4) Kull somma mogħtija bil-quddiem lill-appaltatur qabel ma l-kuntratt ikun inhall għandha tiġi applikata għal dak dovut skont is-subartikolu (2) jew (3) u l-appaltatur għandu jrodd lil min ikun ta x-xogħol kull eċċess li jirriżulta.

(5) Il-kuntratt jinħall immedjatament malli min ikun ta x-xogħol jinforma lill-appaltatur, b'kull mezz li jkun, bid-deċiżjoni tiegħu li jholl il-kuntratt, u dan bla ħtieġa ta' ebda awtorità jew konferma mill-qorti.'

17. Qabel xejn huwa l-kompitu tal-Qorti illi tiddetermina eżattament x'kienu ftehm u partijiet bħala servizzi li kellhom jingħataw mill-appaltatur u effettivament xi tħallas.
18. Wara dan l-eserċizzju, il-Qorti trid tiddetermina fid-dawl tal-provi mressqa quddiemha jekk ir-rikorrenti bħala l-appaltant kellhiex raġuni tajba li tittermina l-kuntratt. Fil-każ li jirriżulta illi l-intimata kienet inadempjenti fl-obbligazzjonijiet tagħha u għalhekk li t-terminazzjoni kienet waħda ġustifikata, skont l-Art. 1640(3) fuq imsemmi, ir-rikorrenti hija tenuta li tħallas biss lill-intimata, bħala l-appaltatur, l-ispejjeż li din tkun inkorriet u l-valur tax-xogħol li wettqet (wara li jiġi kkunsidrat l-utilità tagħhom u d-danni li tkun sofriet ir-rikorrenti).
19. Jekk jirriżulta invece illi r-rikorrenti ma kellhiex raġuni tajba għall-hall u allura t-talbiet tagħha ma jintlaqawx, skont il-liġi hija tkun tenuta tħallas lill-intimata mhux biss għall-ispejjeż u xogħol li din tkun wettqet, imma anke kumpens stabbilit mill-Qorti li ma jeċċedix il-qliegħ li setgħet tagħmel l-istess intimata b'dak l-appalt. Madanakollu jekk il-Qorti ssib illi l-ammont dovut lill-intimata ai termini tal-Art. 1640(2) jeċċedi dak l-ammont li din żammet favur tagħha (mill-ammont ta' € 7,000 imħallas lilha), il-Qorti xorta m'għandha l-ebda setgħa illi tikkundanna lir-rikorrenti tħallas il-bilanċ li jifdal favur l-istess intimata **u dan għaliex ma saret l-ebda kontrotalba** mill-intimata.

Xi ftehm u l-partijiet u xi tħallas

20. Mill-atti jirriżulta mhux kontestat illi r-rikorrenti qabbdet lill-intimata sabiex din titlaq, inizjalment bit-triq minn Ġenova, l-Italja, bi trakk minn tagħha, tasal Calais, Franza, taqsam il-Kanal Ingliż (bil-vapur) sal-Port ta' Dover, l-Ingilterra⁸, tiġbor xi dokumenti relatati mad-dwana minn Sevington Inland Border Facility, Ashford, u tibqa' sejra sar-Royal Portbury Dock minn fejn hemmhekk kellha tiġbor trailer bil-browsers tal-fuel tar-rikorrenti u terġa lura bih sa' Ġenova, l-Italja u eventwalment bil-baħar lejn Malta⁹.
21. Jirriżulta ukoll mhux kontestat illi r-rikorrenti ħallset sebat elef euro (€ 7,000) lill-kumpanija intimata akkont tal-prezz tas-servizzi tagħha u li ġie rifiż lura lilha l-ammont ta' € 1,100.

Jekk kienx hemm raġuni tajba għall-hall tal-kuntratt

⁸ Ara fol 25-30

⁹ Ara fol 70

22. Għalkemm il-leġislatur ma jagħtix definizzjoni tar-*raġuni valida* li hija meħtieġa sabiex appaltant jitermina l-appalt mogħti minnu, l-ġurisprudenza żviluppat dan il-kunċett b'mod eżawrenti:

“Illi dwar il-kwestjoni tar-*raġuni* għaliex l-appalt intemm, jingħad li huwa meqjus li dak li jikkostitwixxi *raġuni* tajba biex appalt jitwaqqaf mill-kommittent qabel il-waqt jista' jingabar taħt il-kappa tan-nuqqas ta' twettiq tal-kuntratt. Għalhekk, meta l-liġi ssemmi “*raġuni valida*” wieħed irid jifhem din il-frażi fid-dawl tal-imġiba tal-appaltatur waqt l-eżekuzzjoni tal-appalt. Trid tkun *raġuni* li tolqot direttament it-twettiq tar-rabta kuntrattwali tal-appaltatur mal-appaltant fis-sens tal-prestazzjoni (jew nuqqas tagħha) tiegħu taħt il-kuntratt tal-appalt. “*Raġuni tajba*”, għall-finijiet tal-artikolu 1640 tal-Kodiċi Ċivili ma tistax tinftehem bħala “*tajba għall-appaltant għax hekk jaqbillu*”. Li kieku daww il-kelmiet kellhom jifissru b'dak il-mod, ikunu jgħibu fix-xejn id-dispożizzjonijiet oħrajn tal-istess artikolu dwar il-kumpens dovut lill-appaltatur;

Illi bi qbil ma' dak li għadu kemm issemma, joħroġ li tali nuqqas jista' jseħh jew bl-ghoti ta' xogħol ħażin u mhux skond is-sengħa; jew bl-ghoti ta' xogħol li, għalkemm fih innifsu jkun sar tajjeb, ma jkunx dak li għie mitlub jew miftiehem; jew bin-nuqqas ta' twettiq f'waqtu jew mogħti b'dewmien eżagerat jew lil hinn miż-żmien miftiehem; jew inkella fejn, bix-xogħol mibdi, jkun jidher li qegħda ssir ħsara lill-ġid tal-istess kommittent...”¹⁰

“Illi ma għandu jkun hemm l-ebda dubju li fejn l-appaltatur ma jwettaq jew ma jikkonsenja xejn mix-xogħol lilu ordnat, dan ifisser inadempiment tal-kuntratt mogħti. F'każ bħal dan, jekk kemm-il darba l-kommittent isehhlu juri li l-appaltatur tassew naqas milli jwettaq l-appalt mogħti lilu, huwa jista' jtemm l-appalt bla ma jaqa' fis-sanzjonijiet imsemmija fl-artikolu 1640(2) tal-Kodiċi Ċivili ...”¹¹

23. Jrid jingħad illi mhuwiex daqstant ċar għall-Qorti **x'wassal sabiex il-kumpanija intimata giet mwaqqfa fil-gate tar-Royal Portbury Dock u mcaħhda milli tidhol 'il gewwa biex tiġbor it-trailer bil-browsers tar-rikorrenti**. Silvio Magro spjega illi dan ġara għaliex ix-xufier tal-kumpanija intimata ma kellux id-“dokumenti originali” f'idejh però ma ċċarax jekk kienx qed jirreferi għall-*logbook/s* jew hux ukoll għal xi dokumenti relatati mad-dwana li x-xufier suppost kellu jiġbor minn *Sevington Inland Border Facility* gewwa Ashford sabiex jiġgenera l-GMR (“*goods movement reference*”)¹². Il-Qorti tħoss illi għaladarba l-kumpanija intimata allegat fir-risposta tagħha illi “*t-trailer ma setgħax jiġi rilaxxat minn fejn kien jinsab sabiex jiġi trasportat*

¹⁰ **Wayne Chetcuti et. v. Raymond Borg** (PA, Ċit Nru 2264/1998/1 JRM, 29/09/2011). Ara ukoll **Cutajar Construction Limited v. Pierre P. Gregoire** (PA, Ċit Nru 2840/1996/1 AE, 03/10/2013 li giet ikkonfermata fl-appell fid-29/03/2019) u **Terrence Mirabelli v. James Schembri** (PA, Ċit Nru1428/1991/1 PS, 31/01/2003)

¹¹ **Albert Sacco v. John Camilleri** (PA, Ċit Nru 378/1990/1 PS, 31/01/2003)

¹² Ara fol 70

*mis-soċjetà eċċipjenti ... għal raġunijiet imputabbli unikament" lir-rikorrenti", kien **kompitu tagħha** illi tressaq prova dwar dan.*

24. Issa huwa minnu li Silvio Magro fl-affidavit ulterjuri tiegħu insista illi huwa ma setax iressaq lix-xufier tal-intimata, ossia Gheorghie Ghita, għaliex dan ma jgħix f'Malta. Madanakollu l-Qorti tikkunsidra illi illum il-għurnata hemm diversi mezzi li bihom wieħed jista' jipprova jottjeni t-testimonjanza ta' xhud, inkluż l-mezz ta' *affidavit* u jekk hemm bżonn anke l-mezz tax-xhieda b'mezz virtwali. Inoltre, il-kumpanija intimata setgħet faċilment ukoll pruvat tottjeni x-xhieda ta' rappreżentanti tal-port minn ġewwa l-Ingilterra sabiex jikkonfermaw (i) li waqqfu lix-xufier milli jidhol fil-port, u (ii) r-raġunijiet 'l għala waqqfuh inkluż liema dokumenti kienu meħtieġa. Mhux biss naqset il-kumpanija intimata milli tressaq tali prova, iżda biex tkompli ixxaqleb il-pendulu lejn ir-rikorrenti, din tal-aħħar sostniet tramite Esther Cassar illi f'itjem wara kienet qabbdet kumpanija terza, waħda Ingliża, li bl-istess dokumenti rnexxielha tigbor it-trailer u ggibu lejn Malta. Biex jingħad kollox il-kumpanija rikorrenti ma sehhiliex issaħħah din il-prova billi ma għarfietx tressaq xi prova ulterjuri li turi li verament dan it-traġitt minn kumpanija terza kien seħħ.¹³

25. Li kieku b'xi mod irriżulta illi verament l-intimata ma setgħetx taqdi l-inkarigu tagħha għaliex ix-xufier tagħha twaqqaf milli jiġbor it-trailer minhabba n-nuqqas ta' dokumenti oriġinali, kien ikun imbagħad kompitu tar-rikorrenti sabiex tipprova illi dan in-nuqqas ma seħħx bi htija tagħha, imma bi htija tal-intimata. F'dan ir-rigward, kif ingħad, hemm l-asserzjonijiet diverġenti tal-partijiet ossia:

- i. L-asserzjoni tal-kumpanija rikorrenti, tramite Esther Cassar, illi mill-bidu nett tan-negozju r-rikorrenti kienet għamlet premura lill-kumpanija intimata, illi ma kellhiex id-dokumenti oriġinali kollha, u min-naħa l-oħra
- ii. L-asserzjoni tal-kumpanija intimata, tramite Silvio Magro, illi mill-bidu nett kien għamel premura lill-kumpanija rikorrenti, tramite Mark Cassar, missier Esther, illi kien importanti hafna li d-dokumenti oriġinali relatati mal-*browsers*, speċjalment il-*logbook*, ikunu preżenti mat-trailer fejn kien jinsab (tant illi skont l-istess Magro, ir-rikorrent kienet ser tibgħat l-aġent tagħha fil-port bid-dokumenti oriġinali).

¹³ Kull ma esebiet ir-rikorrenti kienu żewġ *consignment notes* a fol 71 u 72 li però m'humiex skont il-formola preskritta u ma jindikawx *inter alia* r-riċevuta tat-trailer mill-*consignee*.

26. F'dan ir-rigward l-unika prova konvinċenti li hemm fil-proċess hija l-iskambju tal-*emails* bejn Esther Cassar u Silvio Magro¹⁴ minn fejn jirriżulta illi:

- i. Fit-12 ta' Novembru 2022 Cassar bagħtet *email* lil Magro li magħha kien hemm anness "*paperwork for trailer C361648*". L-*email* kien fiha ukoll struzzjonijiet sabiex mal-wasla tiegħu fl-Ingilterra x-xufier jirrapporta *Sevington Inland Border Facility* biex jiġbor d-dokument T1 (neċessarju għad-dwana sabiex oġġett li jkun ħiereg minn barra l-UE sabiex jidhol fl-UE ma jkunx sugġett għal *import duties* u taxxi oħra fil-*border crossings*) wara li jgħaddilhom in-numru LRN, liema numru gie indikat fl-istess *email*. Inghata ukoll numru ieħor biex ikun jista' jikkreja n-numru GMR għall-finijiet tad-dwana.
- ii. Fl-14 ta' Novembru 2022 Magro bagħat lura lil Cassar biex jitlobha l-indirizz ta' *Sevington Inland Border Facility* peress illi dan ma kienx inghata minn Cassar, bi żvista, fl-*email* tagħha.
- iii. Fl-istess data Cassar bagħtet lura lil Magro l-*GPS Coordinates* għall-post imsemmi.
- iv. Fl-istess data ukoll Magro bagħat *email* lil Cassar jsaqsiha s-segwent: "*May I ask if there is a copy of the log book with the trailer? Upon arrival to collect the T1 they will be asking for the log book even on the road if we are stopped by the police we need to show it to them*"
- v. Fl-istess data Cassar wegħbitu lura biex tibgħatlu kopja tal-*logbook* bl-*email*.
- vi. Fl-istess data ukoll Magro bagħat lura lil Cassar biex isaqsiha jekk kienx hemm kopja fizika mat-*trailer* innifsu u din wegħbitu lura bil-kliem "*Very unlikely. Can you print it or save it on your smart phone*". Magro wegħibha lura bil-kliem "*OK, yes we'll send it to our driver*".
- vii. L-għada 15 ta' Novembru 2022 Magro bagħat *email* lil Cassar bil-kliem "*Please ask your shipping agent to send all documents (whatever they have) to the office where our driver has to take the trailer otherwise they are not going to give him the trailer*".

¹⁴ Fol 65-70

27. Minn dawn l-*emails* jirriżulta b'mod ċar illi mhux biss Magro qatt ma rrifjuta illi jintbghatulu d-dokumenti bl-*email* iżda inoltre fir-rigward tal-*logbook* huwa aċċetta illi x-xufier jgħaddilu kopja b'mod elettroniku. Kien biss fil-15 ta' Novembru 2022, **meta x-xufier kien qiegħed jistenna fil-port**, illi għall-ewwel darba ħareġ fil-korrespondenza illi d-dokumenti originali kellhom jingħataw (filfatt Magro talab lil Cassar sabiex l-aġent tar-rikorrenti ġewwa l-Ingilterra jibgħat id-dokumenti fl-uffiċċju fil-port fejn kien hemm ix-xufier jistenna). Inoltre Magro ma qal xejn lil Cassar meta rċieva l-*email* tagħha tat-12 ta' Novembru 2022 (li magħha intbagħtu numru ta' dokumenti) illi dokumenti elettronici ma kienux ser ikunu biżżejjed u li huwa suppost kien għamel premura ma missierha illi dokumenti originali kienu ser ikunu kruċjali.
28. Dan kollu jfisser illi apparti l-prinċipju legali illi kontra l-miktub mhumie x ammissibbli provi mhux miktuba (*contra testimonium scriptum, testimonium non scriptum non aufertur*¹⁵), il-provi nfushom juru proprja bil-maqlub ta' dak allegat mill-kumpanija intimata.
29. Għalhekk huwa bil-wisq ċar għal din il-Qorti illi l-kumpanija kellha kull dritt li tittermina l-appalt mogħti lill-intimata meta rriżultatli li din ma kienetx ser tkun kapaci tonora l-obbligazzjonijiet tagħha.

L-ispejjeż u valur tax-xogħol wara li jittiehed qies tal-utilita' tagħhom

30. B'rihet dak li jiddisponi l-Art. 1640(3) tal-Kap. 16, darba jirriżulta illi l-appaltant kellha raġuni tajba li tittermina l-appalt, hija tenuta li tħallas biss lill-intimata, bħala l-appaltatur, l-ispejjeż li tal-aħħar inkorriet u l-valur tax-xogħol li wettqet u dan **wara li jiġi kkunsidrat l-utilita' tagħhom** u **d-danni li tkun sofriet** ir-rikorrenti.
31. F'dan ir-rigward il-provi miż-żewġ partijiet huma skarsi. Ir-rikorrenti tillimita t-talba tagħha biss għar-rifużjoni tal-ammont imħallas li ma ġiex irritornat lura lilha (ossia' s-somma ta' € 5,900 peress illi l-intimata kienet diġà ħallsitha lura € 1,100) u m'għamlet l-ebda talba għal xi danni oħra (bħal per eżempju xi ammonti żejda li kellha tħallas lill-kumpanija terza li sussegwentement wettqet is-servizzi tal-ġarr mitluba minnha). Mix-xhieda ta' Magro jirriżulta illi l-kumpanija intimata ma kienetx qed tippretendi ħlas tax-xogħol li wettqet iżda stenniet biss illi tiġi kkumpensata għall-ispejjeż li nkorriet (peress illi skont hi wettqet dmirha daqs li kieku t-trailer ġie miġbur mill-Ingilterra) u kien għalhekk illi żammet € 5,900 mill-ammont ta' € 7,000

¹⁵ **Hazan v. Ebejer** (Qorti tal-Kummerċ, 18/01/1892), **Joseph Gatt v. Joseph Galea** (Appell Ċivili, 14/04/1975), **Dolores Mifsud v. Carmelo Rizzo** (Appell Ċivili, 12/03/1984)

mogħti lilha. Magro jagħmel riferenza ukoll għall-*email* ta' Cassar mibgħuta l-għada li l-appalt gie terminat, ossia fis-16 ta' Novembru 2022¹⁶, li minnha jirriżulta illi Cassar kienet qed taċċetta illi l-kumpanija intimata żżomm għaliha l-ispejjeż li nkorriet. Cassar min-naħa tghid illi għalkemm l-kumpanija rikorrenti riedet tasal f'kompromess, żgur ma kienetx qed taqbel mal-ammont li l-intimata żammet għaliha bħala spejjeż peress illi dawn kienu eċċessivi.

32. Il-Qorti ma tistax ma tirrimarkax li la r-rikorrenti u lanqas l-intimata ma ndenjaw ruħhom jesebixxu fl-atti proċesswali xi fattura jew stima li turi l-valur jew prezz pattwit tas-servizz.

33. Fir-rigward tal-ispejjeż inkorsi mill-intimata, Magro esebixxa kalkolazzjoni tal-*payslip* tax-xufier Gheorghie Ghita għax-xahar ta' Novembru 2022 u dokumenti li juru trasferiment bankarju lill-istess impjegat¹⁷. Huwa ddikjara fl-*affidavit* ulterjuri tiegħu li l-intimata garrbet is-somma ta' **€ 880** bħala spejjeż ta' salarju li ħallset lix-xufier għax-xogħol tiegħu li għamel fuq it-traġitt in kwistjoni, ossia minn Genova, l-Italja għall-Ingilterra, u lura. Mal-ewwel *affidavit* tiegħu Magro esebixxa ukoll sensiela ta' dokumenti 31-43 li skont hu jippruvaw l-ispejjeż li l-intimata nkorriet fosthom spejjeż ta' *fuel*, *tolls*, vapuri, *wear and tear* u spejjeż oħra. Għalkemm ma ngiebet l-ebda prova (u lanqas ma xehed dwarha Silvio Magro) jidher mid-dokumenti esebiti illi t-trakk li telaq bih minn Genova x-xufier tal-intimata kellu n-numru ta' registrazzjoni "LMT137"¹⁸. Jidher ukoll mid-dokumenti a fol 25-30 illi t-traġitt beda minn Ġenova fil-11 ta' Novembru 2022 u spiċċa lura Ġenova fit-18 ta' Novembru 2022. Harsa lejn id-dokumenti a fol 31-43 turi s-segwenti:

- i. Fol 31: Fattura datata 15 ta' Novembru 2022 (bin-numru 3296/EG) għall-*fuel* mibjugħ lill-intimata għall-ammont ta' € 15,457.64. Madanakollu minn dan l-ammont l-unika *fuel* li jidher li ngħata lit-trakk bin-numru LMT137 fil-perjodu 11-18 Novembru 2022 kien l-ammont ta' € 927.04 (Gasolio) u € 42.84 (ADB) -> **€ 969.88**.
- ii. Fol 32 u 33: Fattura datata 30 ta' Novembru 2022 għall-*fuel* supplit minn *TotalEnergies* lit-trakk in kwistjoni fis-17 ta' Novembru 2022 fl-ammont ta' **€ 789.64**.

¹⁶ Fol 60

¹⁷ Fol 55-57

¹⁸ Ara pereżempju fol 38-40 li kollha juru l-istess numru ta' registrazzjoni

- iii. Fol 34: Fattura datata 30 ta' Novembru 2022 (bin-numru 3505/EG) għall-*fuel* mibjugħ lill-intimata għall-ammont ta' € 10,941.44. Madanakollu minn dan l-ammont l-*fuel* li gie supplit lit-trakk bin-numru LMT137 ingħata f'gurnata wara l-perjodu 11-18 Novembru 2022.
 - iv. Fol 35: Riċevuti għall-parkeġġ ġewwa l-Ingilterra fl-14 u 15 ta' Novembru 2022 fl-ammont totali ta' GBP 60. Minn dawn jidher li l-intimata qed titlob l-ammont ta' **€ 34.20** rappreżentanti l-parkeġġ li sar fl-14 ta' Novembru 2022.
 - v. Fol 36: Riċevuta għall-parkeġġ ġewwa l-Ingilterra fil-15 ta' Novembru 2022 fl-ammont ta' **€ 35.28**.
 - vi. Fol 37: Stima għal traġitt bil-vapur bejn Calais, Franza u Dover, l-Ingilterra fl-14 ta' Novembru 2022 għall-ammont ta' € 164.42. Il-Qorti ma tqisx li din l-istima giet pruvata sal-grad minimu rikjest mill-ligi – jekk xejn l-intimata setgħet faċilment esebiet il-biljett innifsu li juri l-ammont li effettivament thallas.
 - vii. Fol 38: Stima għal traġitt bil-vapur bejn Dover, l-Ingilterra u Calais, Franza fis-16 ta' Novembru 2022 għall-ammont ta' € 164.42. Il-Qorti ma tqisx li din l-istima giet pruvata sal-grad minimu rikjest mill-ligi – jekk xejn l-intimata setgħet faċilment esebiet il-biljett innifsu li juri l-ammont li effettivament thallas.
 - viii. Fol 39-41: Riċevuti fl-ammont ta' € 135.50 (11 ta' Novembru 2022) u € 135.50 (17 ta' Novembru 2022) għall-użu tal-mina magħrufa bħala *Frejus* fl-ammont totali ta' **€ 271**.
 - ix. Fol 42-43: *Screenshots* minn *route planner* magħruf bħalha DKVMaps li juru l-ammont ta' *tolls* smati li għandhom jithallsu għat-traġitt bejn Genova u r-Royal Dock Portbury u lura. L-ammont totali huwa dak ta' € 1161.45. Madanakollu l-Qorti ma tqisx illi din l-istima hija b'xi mod riflessjoni ta' dak li verament thallas u fin-nuqqas tal-iċken prova f'dan ir-rigward ma tqisix bħala prova li għandha tistrieħ fuqha.
34. It-total tal-ispejjeż li l-Qorti tista' tikkunsidra li ġew inkorsi mill-intimata għalhekk huwa dak ta' €2,980. Madanakollu l-Art. 1640(3) jipprovdi illi l-Qorti trid tieħu qies mhux biss tal-ispejjeż izda ukoll tal-utilita' li l-appaltant ikun ħa ta' dawk l-ispejjeż. Fil-kuntest kollu tal-każ, il-Qorti jidhrilha illi għadarba l-intimata giet ingaġġata mir-rikorrenti sabiex tiġbor it-*trailer* mill-Ingilterra u ggħibu lura lejn Malta u peress illi

dan it-*trailer* anqas biss ingabar mill-Ingilterra, b'tort tal-istess intimata, ma jista' bl-ebda mod jitqies illi xi spejjeż minn dawk li ġew inkorsi mill-intimata kienu ta' xi utilita' għar-rikorrenti.

35. Għalhekk bl-applikazzjoni tal-Art. 1640(4) il-Qorti tqis illi l-ammont kollu mitlub ta' € 5,900 għandu jiġi rifuż lura lir-rikorrenti.

L-applikabbilita' o meno tal-Konvenzjoni CMR

36. Il-Qorti kkunsidrat ukoll jekk ir-relazzjoni kuntrattwali bejn il-kontendenti kienet ukoll sugġetta għad-disposizzjonijiet tal-Konvenzjoni dwar il-Kuntratt għall-Ġarr Stradali Internazzjonali ta' Merkanzija tal-1956 (hawn imsejja "il-Konvenzjoni" jew "il-Konvenzjoni CMR") peress illi ai termini tal-Artiklu 1.1 tagħha: **"the carriage of goods by road in vehicles for reward, when the place of taking over of the goods and the place designated for delivery, as specified in the contract, are situated in two different countries, of which at least one is a Contracting country"**. Din il-Konvenzjoni giet ratifikata mill-Gvern Malti u b'effett mill- 20 ta' Marzu, 2008 u bdiet tagħmel parti mill-liġi Maltija taht il-Kap. 486 tal-Liġijiet ta' Malta.

37. Huwa minnu illi hadd mill-partijiet ma esebixxa il-*consignment note* tat-tragitt u allura jista' jkun il-każ illi anqas biss giet mimlija waħda. Madanakollu dan waħdu ma jeskludix l-applikabilita' tal-Konvenzjoni billi skont l-Art. 4 tal-Konvenzjoni: **"The absence, irregularity or loss of the consignment note shall not affect the existence or the validity of the contract of carriage which shall remain subject to the provisions of this Convention."**

38. Skont l-Art. 17(1) tal-Konvenzjoni CMR:

"Article 17.1 The carrier shall be liable for the total or partial loss of the goods and for damage thereto occurring between the time when he takes over the goods and the time of delivery, as well as for any delay in delivery"

39. Il-Konvenzjoni tipprovdi ukoll għal kif jistgħu jiġu kwantifikati d-danni u l-eċċezzjonijiet li jistgħu japplikaw. Dawn imorru oltre dak li tipprovdi l-liġi Maltija fil-Kap. 16 (Kodiċi Ċivili). F'dan ir-rigward però tkun il-Konvenzjoni CMR li tipprevali fuq il-liġi Maltija bis-saħħa tal-Art. 5(1) tal-Kap. 486 tal-Liġijiet ta' Malta li jgħid hekk:

"5.(1) Id-dispożizzjonijiet tal-Konvenzjoni CMR għandu jkollhom, minkejja dak kollu li jista' jkun hemm kuntrarju f'kull liġi oħra iżda bla ħsara għad-dispożizzjonijiet ta' dan l-Att,

forza ta' liġi ma' Malta kollha għar-rigward tal-ġarr stradali internazzjonali ta' merkanzija minn dik id-data u skont dawk il-kondizzjonijiet li l-Ministru jista' jordna."

40. Malcolm A. Clarke f' *International Carriage of Goods by Road: CMR*¹⁹ jgħid is-segweni dwar l-applikabilita' tal-Art. 17 tal-Konvenzjoni għall-każijiet fejn il-ġarr ma jkunx beda mit-trasportatur:

"The liability of the carrier under Article 17 of the CMR arises only in respect of loss or damage to the goods after the carrier has taken them over. If the carrier takes the goods over late, the carrier takes them over nonetheless, and a consequent claim may be governed by the CMR. But if the carrier fails to collect the goods at all, the goods have not been taken over and the carrier is liable not under the CMR but under national law."

41. Il-Konvenzjoni CMR giet interpretata mill-awturi tagħha stess²⁰ illi f'każ ta' *total non-performance* min-naħa tal-carrier, l-ebda disposizzjoni taħt il-Konvenzjoni m'għandha tapplika għall-ġarr in kwistjoni. Madanakollu hemm skola ta' ħsieb żviluppata minn qrati Ġermaniżi u Awstrijaċi illi tgħid illi għalkemm r-responsabilita' tat-trasportatur taħt il-Konvenzjoni CMR ma tapplikax f'każijiet fejn il-ġarr ma jkunx beda (ossia f'każ ta' *total non-performance* min-naħa tal-carrier), dan ma jfissirx illi l-Konvenzjoni CMR ma tapplikax għal dak il-ġarr, partikularment l-artikolu 32 li jipprovi għall-perjodu ta' limitazzjoni (dekadenza) entro liema għandha tinbeda azzjoni kontra t-trasportatur. F'dan ir-rigward l-istess Malcolm A. Clarke jgħid hekk:

"A controversial case is that of an action against the carrier for failure to take goods over at all in order to commence the journey contracted for. If a contract of carriage governed by the CMR has been concluded, any action in respect of non-performance of that contract is an action "arising out of carriage" under the CMR, to which Article 32.1 applies, whatever the promise that has not been performed. However, in Austria and Germany decisions on this point differ, and the latter are at odds with the leading writers... This assumption is contrary to the opinion of writers in Germany and to the decision in Austria in OGH 12.2.85,126 in which the court, rejecting the view of Loewe, applied Article 32 to a case of non-performance. The assumption comes mainly from decisions in Germany that cases in which the goods have not been taken over by the carrier are outside the scope of the basic liability of CMR Article 17."

42. Fil-każ *de quo* huwa ċar illi r-responsabilita' tal-intimata għan-nuqqas tagħha illi ġgħorr it-trailer tar-rikorrenti ma jaqax taħt l-Art. 17 tal-Konvenzjoni iżda taħt il-Kodiċi

¹⁹ Clarke, M., & Clarke, M. (2014). *International Carriage of Goods by Road: CMR* (6th ed.). Informa Law from Routledge. p. 206

²⁰ TRANS/WP.9/11, p. 32.

Ċivili. Il-Qorti thoss illi m'għandhiex għalfejn tidhol fil-kontroversja jekk il-bqija tal-Konvenzjoni (fosthom l-Art. 32) għandiex tapplika jew le għaliex fi kwalunkwe każ l-azzjoni tar-rikorrenti inbdiel entro t-terminu ta' tlett (3) xhur²¹ li jipprovdli għalih l-Art. 32.1.c tal-Konvenzjoni CMR.

Deċiżjoni

43. Għal dawn ir-raġunijiet il-Qorti tiddisponi minn din il-kawża billi filwaqt li tiċċhad l-eċċezzjonijiet tal-kumpanija intimata, tilqà t-talbiet tal-kumpanija rikorrenti u dan billi:

- i. **tiddikjara illi l-kumpanija rikorrenti kellha raġuni valida biex tholl il-kuntratt ai termini tal-Art. 1640(3) tal-Kap. 16;**
- ii. **tikkundanna lill-kumpanija intimata tirrifondi lura lill-kumpanija rikorrenti ai termini tal-Art. 1640(3) u (4) tal-Kap. 16 is-somma ta' hamest elef u disa' mitt euro (€5,900) flimkien mal-imghax legali mit-23 ta' Diċembru 2022 (data tan-notifika tal-ittra ufficjali mahruġa ai termini tal-Art. 166A tal-Kap. 12) sad-data tal-effettiv pagament u l-ispejjeż kif mitluba.²²**

V.G. Axiak

Maġistrat

Y.M. Pace

Dep. Registratur

²¹ 32.1 The period of limitation for an action arising out of carriage under this Convention shall be one year. Nevertheless, in the case of wilful misconduct, or such default as in accordance with the law of the court or tribunal seised of the case, is considered as equivalent to wilful misconduct, the period of limitation shall be three years. The period of limitation shall begin to run: (a) in the case of partial loss, damage or delay in delivery, from the date of delivery; (b) in the case of total loss, from the thirtieth day after the expiry of the agreed time-limit or where there is no agreed time-limit from the sixtieth day from the date on which the goods were taken over by the carrier; (c) **in all other cases, on the expiry of a period of three months after the making of the contract of carriage.**

²² Rigward il-kap tal-ispejjeż il-Qorti kellha tiegħu *judicial notice* mis-sistema tal-*ecourts* kemm tal-ittra ufficjali tal-20 ta' Diċembru 2022 mahruġa ai termini tal-Art. 166A tal-Kap. 12 u kif ukoll tal-mandat ta' sekwestru kawtelatorju bin-numru ufficjali 2824/2022 li tagħhom il-kumpanija rikorrenti talbet l-ispejjeż u dan minhabba n-nuqqas tar-rikorrenti milli tressaq xi prova dwarhom jew imqar tindika n-numru ufficjali tagħhom. Il-Qorti thoss illi kien ikun ferm aktar għaqli illi kieku kopji ta' dawn l-atti ġew esebiti mir-rikorrenti waqt il-kawża għaladarba suppost kellha l-kompitu u l-oneru li tressaq l-aħjar provi li tista' ġgħib inkluż fir-rigward tal-ispejjeż mitluba.